

Бойчук І. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – С. 209-224.

НАУКОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАРМАЦЕВТІВ

Відповідно до мети нашого дослідження нами були проаналізовані дисертації, науково-методична література щодо дослідження та визначення педагогічних умов (організаційних, методичних, психолого-педагогічних) професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах ¹.

Ми погоджуємося з висновками автора, адже досліджені умови є складовою комплексу педагогічних умов, які забезпечують ефективність процесу професійної підготовки фахівця.

Аналіз науково-педагогічних досліджень дав нам можливість виокремити комплекс педагогічних умов, які сприяють якісній професійній підготовці майбутнього фармацевта та формуванню його компетентності.

Для визначення умов, які є вирішальними в якісній професійній підготовці фармацевта, нами було проведено опитування викладачів фармацевтичного коледжу та фармацевтичних відділень, у тому числі заступників директорів, директорів коледжів, фахівців фармацевтичної галузі. Нами було запропоновано 48 чинників, які визначають специфіку професійної підготовки й можуть активізувати потреби, зусилля для одержання якісної професійної підготовки.

Дослідження чинників (факторів) навчання, тобто тих причин, які зумовлюють перебіг і результати дидактичного процесу, було й залишається вирішальним завданням педагогічної теорії. Завдяки факторному аналізу було виявлено, що якісна професійна підготовка майбутніх фармацевтів визначається рядом факторів, які ми умовно розділили на дванадцять груп: мотивації навчальної діяльності, організації навчального процесу, матеріально-технічного забезпечення, кадрового забезпечення навчально-виховного процесу, навчально-методичного забезпечення, психологічної готовності до обраної професії, створення професійного середовища, ціннісного ставлення до професіоналізму, соціального походження, ціннісних орієнтацій колективу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії «викладач-студент», індивідуалізації та диференціації навчання причому перший, другий, четвертий та сьомий фактори мають ще й свої підфактори.

Погоджуючись з визначенням О.В. Бережної щодо взаємозалежності між поняттями «фактор» і «умова», ми виділяємо з факторів-чинників

¹ Бойчук І.Д. Моделювання професійної підготовки студентів фармацевтичного коледжу / І.Д. Бойчук // Проблеми педагогічних технологій: [зб. наук. праць]. – Луцьк, 2006. – Вип.2-4 (31-33). – С. 198-208.

фактори-умови, які можна згрупувати в такі педагогічні умови: організаційні, методичні, психолого-педагогічні.

Отже, визначені на початку дослідження педагогічні умови професійної підготовки фармацевтів можна об'єднати та поділити за змістом на три групи, які мають свою структуру, а саме:

I. *Організаційні* – це фактори-умови, пов'язані зі специфікою змісту, засобів, форм і методів навчального процесу та практичною підготовкою майбутнього фармацевта: фактор особливостей організації навчального процесу, відповідне матеріально-технічне забезпечення, система оцінювання, розробка та впровадження галузевих стандартів вищої освіти, створення професійного середовища, забезпечення трисуб'єктної взаємодії «коледж-студент-роботодавець».

II. *Методичні* – це фактори-умови, пов'язані з кадровим та навчально-методичним забезпеченням навчально-виховного процесу, адже від якісного кадрового педагогічного складу, його професіоналізму залежить і створення якісного навчально-методичного забезпечення професійної підготовки фахівця.

III. *Психолого-педагогічні* – це фактори-умови, специфіка яких зумовлена психологічною готовністю до обраної професії фармацевта та суб'єкт-суб'єктними відносинами між викладачем і студентом, мотивацією навчальної діяльності, ціннісними орієнтаціями колективу, ціннісним ставленням до професіоналізму, системою моніторингу фахової підготовки, індивідуалізацією та диференціацією навчання.

Урахування зазначених груп педагогічних умов забезпечить можливість підвищувати рівень навчальних досягнень з оволодіння фармацевтичною спеціальністю, запобігати академічній неуспішності, допоможе викладачам при виборі стратегії й тактики своєї діяльності.

Для більш адекватного визначення поняття «професійна компетентність фармацевта» доцільно провести аналіз наукової літератури, в якій досліджується структура професійної компетентності. Так, результати дослідження свідчать про існування різних наукових підходів щодо розуміння вказаної структури.

В.О. Калінін, досліджуючи формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови, основними компонентами професійної компетентності майбутніх вчителів іноземної мови обрав: ціле-мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний, особистісний, рефлексивний. С.О. Гапоненко подає структуру компетентності, до якої увійшли особистісний, інтелектуальний, функціонально-предметний та адаптивний компоненти.

Деякі науковці називають складники професійної компетентності *блоками*. Так, у структурі професійної компетентності вчителя А.К. Маркова виділяє чотири блоки: а) професійні психолого-педагогічні знання; б) професійні педагогічні уміння; в) професійні психологічні позиції; г) особистісні особливості, що забезпечують оволодіння вчителем професійними знаннями й вміннями.

Р.П. Марр ділить всі уміння і якості менеджера на три блоки:

1. Професійна компетентність: специфічні знання, уміння, навички в певній галузі.
2. Методична компетентність: здатність до сприйняття та інтерпретації інформації, до системного мислення.
3. Соціальна компетентність: здібність до спілкування, співробітництва, вирішення конфліктів.

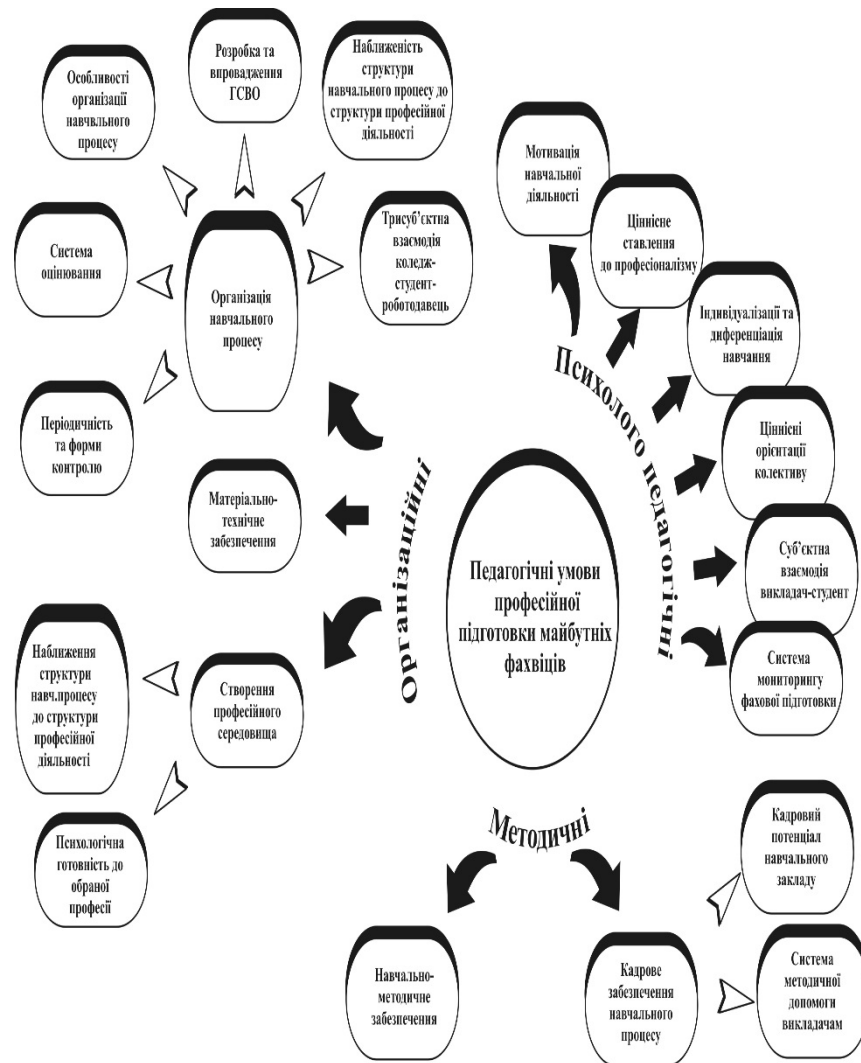

Рис. 1. Модель педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фармацевтів

Водночас до соціальної компетентності Р.П. Марр відносить і такі здібності та якості як контактність, уміння вести переговори, здібність до адаптації, особиста ініціатива, готовність до відповідальності тощо. Результати дослідника цікаві та цінні тим, що він оперував даними, накопиченими в результаті тривалого досвіду в галузі підготовки менеджерів. Згідно з його дослідженнями, 70% свого часу фахівці витрачають на спілкування, що є характерним і для професійної діяльності фармацевта. Отже успіх у професійній діяльності фахівця та успіх діяльності фармацевтичного

підприємства значною мірою залежить від здатності фармацевта спілкуватися з людьми – клієнтами аптеки, усередині колективу та поза ним.

А.Л. Бусигіна розглядає професійну компетентність як цілісну системну якість особистості, структурними елементами якої є професійно-змістовий (базовий компонент, передбачає наявність теоретичних знань у рамках фаху, що забезпечує усвідомлення змісту професійної діяльності), професійно-діяльнісний (практичний компонент, включає професійні знання та вміння, випробувані в дії, якнайефективніше засвоєні особистістю) та професійно-особистісний, який включає професійно-особистісні якості фахівця як особистості, індивіда та суб'єкта діяльності.

Спираючись на аналіз наукових досліджень щодо структури професійної компетентності, ми визначили наступні компоненти професійної компетентності фармацевта: особистісний, когнітивний, практичний, оцінно-рефлексивний.

Особистісний компонент має такі складники: мотиви, потреби, цілі, наявність інтересу до поглибленого вивчення фахових дисциплін; прагнення до творчості в професійній діяльності, об'єктивність і самокритичність в оцінці досягнутого рівня розвитку власної професійної компетентності.

Когнітивний компонент є системою набутих теоретико-методологічних знань з гуманітарних та соціально-економічних, природничо-наукових (фундаментальних) та професійних (фармацевтичних) дисциплін, необхідних для забезпечення професійної діяльності та спілкування.

Практичний компонент включає набуття професійних умінь, необхідних та достатніх для успішного здійснення професійної діяльності, визначених у галузевому стандарті підготовки фармацевта: предметно-практичних, предметно-розумових, знаково-практичних, знаково-розумових; принципів використання їх у професійній діяльності фармацевта. Разом з тим, на основі аналізу досліджуваної проблеми нами додатково було виділено групу комунікативних умінь, які є особливою складовою підготовки майбутніх фармацевтів у коледжі, й передбачають здатність розуміти взаємини людей, адекватно сприймати ситуацію спілкування, толерантність, емпатійність, адаптивність і комунікабельність.

Оцінно-рефлексивний компонент включає: здатність застосовувати знання і вміння для здійснення професійної фармацевтичної діяльності, творчий підхід у вирішенні конкретних задач технологічного, організаційного, пошукового, аналітичного, комунікативного характеру; здатність до самоосвіти й самовдосконалення; сформованість таких якостей як креативність ініціативність, налаштованість на співробітництво, здатність до передбачення, критичного прогнозування результатів діяльності й відносин, що відображається у володінні прийомами фармацевтичної опіки. Оцінно-рефлексивний компонент є регулятором особистісних досягнень, самоврядування, поштовхом до самопізнання, професійного росту, розвитку рефлексивних здібностей і формуванню індивідуального стилю роботи. Цей компонент визначає рівень розвитку самооцінки, розуміння власної

значущості для інших людей, відповідальності за результати своєї діяльності, пізнання себе й реалізацію в процесі професійної діяльності.

Таким чином, є очевидним, що у професійній підготовці фармацевта виникає проблема оцінки не тільки фахових, а й особистісних якостей фахівця, які характеризують мотиваційну, емоційну, інтелектуальну, волюву й інші сторони особистості.

Сьогодні активно ведуться дискусії про те, що діяльність фармацевта не повинна обмежуватись тільки реалізацією лікарських засобів та виробів медичного призначення. Практика свідчить, що немало відвідувачів аптеки звертаються до фармацевта з метою одержання необхідної консультації стосовно вибору та застосування лікарського засобу, виробів медичного призначення тощо. Ініціатором перегляду функцій та вимог до фармацевта виступило професійне об'єднання – Міжнародна фармацевтична федерація (Federation International Pharmaceutique) та Всесвітня організація охорони здоров'я. За результатами їх досліджень, до найбільш загальних професійних компетенцій фармацевтів можна віднести:

- знання, вміння й навички з професійної області;
- комунікативні вміння й навички, здатність вести бесіду, спілкуватись з відвідувачами аптекних закладів.

Кращою оцінкою рівня професійної підготовки, відповідно, й рівня професійної компетентності є фактор працевлаштування випускників. Як відомо, на цьому етапі життя вони гостро відчувають таку проблему, як власна конкурентоспроможність. Це поняття можна впевнено віднести до найбільш важливих факторів професійної компетентності. Водночас ми маємо право назвати конкурентоспроможність результатом набуття професійної компетентності.

На нашу думку, застосування компетентнісного підходу до розробки нових галузевих стандартів вищої освіти повинне призвести до формування нової системи діагностичних засобів з переходом від оцінки знань до оцінки компетенцій та визначення рівня компетентності. Таким чином, результати формування системи компетенцій є одним із ключових моментів оцінки якості професійної підготовки фахівця. Йдеться не про перебудову змісту освіти, а про вдосконалення освітніх технологій на основі постійної взаємодії викладача зі студентом. Результати освіти – це очікувані й вимірювані конкретні досягнення студентів (випускників), які визначають, що здатний робити студент (випускник) після завершення всієї або частини освітньої програми. Тому професійна підготовка фахівця, зокрема фармацевта, вимагає розробки певних критеріїв та показників формування професійної компетентності.

Визначений С.І. Ожеговим зміст терміну «критерій» трактується як мірило оцінки, судження, а термін «рівні» - ступінь величини, розвитку, значущості чого-небудь.

Отже, у нашому дослідженні ми будемо виходити з того, що критерій виражає найбільш загальну сутнісну ознаку, на основі якої здійснюють оцінку, порівняння реальних педагогічних явищ.

Розглянемо критерії, вже виокремлені вченими раніше.

У дослідженні Т.М. Давиденко виділено такі критерії та показники готовності учнів до професійного самовизначення:

- наявність потреб в обґрунтованому навчальному і професійному виборі; показники – цілеспрямованість мотивів вибору, бажання;

- діяльнісно-практичний критерій; показники – інформованість учнів про професії і шляхи оволодіння ними, наявність обґрунтованого професійного плану для учнів, що містить тимчасову ретроспективу й перспективу;

- дієве прагнення реалізації вибору, критерій вибору; показники – активність, що самостійно виявляється школярем в отриманні інформації про ту чи іншу спеціальність, задоволеність обраною навчальною і професійною цариною;

- усвідомлення підстав вибору навчальної і професійної царини; показники – наявність адекватної самооцінки відповідності особистісних якостей і рис характеру вимогам обраної навчальної і професійної царини .

О.М. Собчук при визначенні критеріїв економічної освіти підлітків пропонує наступні показники (морально-економічні якості): підприємливість; практичність; діловитість; господарливість; економічність; ощадливість.

О.М. Гуменюк рівень професійної готовності молодших спеціалістів стоматологічного профілю визначає за такими критеріями (параметрами):

- мотиваційний, показниками якого є уточнення майбутніми фахівцями власних життєвих позицій, ставлень, ціннісних пріоритетів, визначення індивідуальних рис тощо;

- операційний, показниками є зорієнтованість студентів на самостійний пошук знань, розв'язання нестандартних ситуацій, збір інформації щодо найновіших технологій тощо;

- оцінний, показником є зміст впровадженого автором дослідження «Портфелю фахівця», який відображає наскільки змістовно, багатогранно, цікаво студенти презентують себе як професіонала.

І.О. Шаршов запропонував критерії сформованості професійно-творчого саморозвитку особистості студента вищого навчального закладу:

- самостійність у професійній (навчально-професійній діяльності). Показники цього критерію: професійне самопізнання; самоорганізація в професійній (навчально-професійній) діяльності; професійна самоосвіта;

- професійно-орієнтоване мислення (склад розуму). Показники критерію: раціонально-логічне мислення в професійній (навчально-професійній) діяльності; змістова професійна пам'ять; вербальні здібності;

- творче ставлення до професійної (навчально-професійної) діяльності. Показниками є: творча уява та інтуїтивне мислення в професійній діяльності; образна професійна пам'ять; акторське мистецтво в професійній (навчально-професійній) діяльності.

На основі аналізу вищезазначених досліджень, визначаючи критерії сформованості професійної компетентності майбутнього фармацевта, ми виходили з того, що критерій виражає найбільшу загальну сутнісну ознаку, на

основі якої здійснюється оцінка, порівняння реальних педагогічних явищ. Під час цього ступінь вияву, якісна сформованість, визначеність критерію виражаються в конкретних показниках, які студенти спроможні проявити в процесі педагогічного дослідження. Вказане поняття є цілісним, інтегральним утворенням.

Таким чином, під критерієм професійної компетентності майбутніх фармацевтів ми розуміємо міру для порівняння якісних і кількісних показників навчального процесу з точки зору одержуваних результатів.

На підставі проведеного аналізу науково-педагогічної літератури, аналізу наведених систем критеріїв, змісту визначених нами компонентів професійної компетентності нами були визначені такі критерії: *мотиваційний, інформаційно-пізнавальний, операційно-дієвий, оцінний*.

До *мотиваційного* критерію віднесено такі показники як сукупність мотивів, потреб та цілей у набутті професійної компетентності.

Інформаційно-пізнавальний критерій включає такі показники: якість знань з гуманітарних, соціально-економічних, природничо-наукових та фармацевтичних дисциплін, усвідомлення ролі і місця кожної з професійних дисциплін у системі фармацевтичних знань; глибину знань з зазначених дисциплін та змістову професійну пам'ять; можливості комплексного застосування фахових знань.

Операційно-дієвий критерій включає сукупність умінь, якими повинен володіти майбутній фармацевт у професійній діяльності: вміння щодо використання фундаментальних знань для вирішення загальних завдань (базова компонента професійної компетентності – виконання основних операцій з лабораторним посудом, хімічними речовинами та лікарськими формами, лікарською рослинною сировиною, проведення математичних операцій, розрахунків); вміння щодо використання фахових знань та набутих навичок для вирішення професійних завдань (професійна компонента): приготування лікарських форм за екстемпоральною рецептурою, визначення та аналіз лікарської рослинної сировини, контроль якості лікарських засобів, організація діяльності аптеки, облік лікарських засобів у аптеці.

Оцінний критерій включає такі показники як самоконтроль, самоаналіз і самооцінка своєї професійної діяльності, здатність адекватно оцінювати власні досягнення; прагнення до самовдосконалення, вияв вольових зусиль у вирішенні навчальних і професійних проблем; креативність.

Таблиця 1

Критерії та показники професійної компетентності майбутніх фармацевтів

№ з/п	Критерій	Показники
-------	----------	-----------

1.	Мотиваційний	<p><i>Мотиви</i> здобуття професійної компетентності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - бажання допомогти хворим, людям похилого віку; - бажання піклуватися про здоров'я своїх близьких; - бажання вирішувати проблеми з забезпечення населення якісними лікарськими засобами; - престиж професії фармацевта; - бажання одержати можливість продовжити навчання та займатися науковою роботою у фармацевтичній галузі; - можливість спілкування та впливу на інших людей; - сімейні традиції; - матеріальна зацікавленість у майбутній професійній діяльності; - бажання піклуватися про своє здоров'я; - можливість доступності до медикаментів; - порада друзів, колег щодо здобуття професії фармацевта.
2.	Інформаційно-пізнавальний	<p><i>Якість</i> знань з:</p> <ul style="list-style-type: none"> - гуманітарних та соціально-економічних дисциплін; - природничо-наукових дисциплін; - фармацевтичних дисциплін.
3.	Операційно-дієвий	<p><i>Сформованість</i> умінь:</p> <ul style="list-style-type: none"> - предметно-практичних; - предметно-розумових; - знаково-практичних; - знаково-розумових; - комунікативних.
4.	Оцінний	<p><i>Здатність проявляти</i> професійні якості:</p> <ul style="list-style-type: none"> - самостійність у прийнятті професійних рішень. - самоаналіз і самооцінка професійної діяльності, здатність адекватно оцінювати власні досягнення. - здатність до самовдосконалення та самоосвіта. - потреба в творчому підході до професійної діяльності (креативність).

Група показників *мотиваційного* критерію характеризується позитивною динамікою потреб, інтересів та цілеспрямованістю в навчанні, діагностувалася за результатами анкетування, спрямованого на виявлення

ставлення осіб, які навчаються, до обраної спеціальності, її суспільного значення.

Інформаційно-пізнавальний критерій передбачає рівень сформованості знань з гуманітарних, соціально-економічних, природничо-наукових та фармацевтичних дисциплін, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки фахівця; рівнем змістової професійної пам'яті, що є надзвичайно актуальним у сучасній професійній діяльності фармацевта, адже деякі аптеки можуть пропонувати більше тисячі найменувань лікарських засобів; комплексне застосування особливо природничо-наукових та фармацевтичних знань.

Операційно-дієвий критерій, який характеризується наявністю знань і напрацьованістю вмінь, визначає можливість їх відтворення під час професійної діяльності. В цьому зв'язку, вважаємо за доцільне названі критерії розглядати як інтегральні, враховуючи сукупність названих характеристик. За допомогою цих критеріїв оцінку професійної компетентності можна проводити опосередковано, використовуючи оцінки, що виставляються викладачем за підсумками попереднього й підсумкового педагогічного контролю.

Оцінний критерій характеризується здатністю проявляти такі професійні якості як самостійність у прийнятті професійних рішень; здатністю самоаналізу та самооцінки своєї професійної діяльності; здатністю до самовдосконалення й самоосвіти; потребою в творчому підході до професійної діяльності.

Необхідно зазначити, що психологи В.А. Бодров схильний вирізняти певні рівні професійної компетентності, наприклад, «первинний», «основний», «професійний», «творчий». М.А. Дмитрієва запропонувала використовувати три рівні професійної успішності фахівців: нижній рівень був позначений як «номінальний», наступний – «потенційний» (або «перспективний») та вищий – «оптимальний».

З огляду на викладене, вважаємо за можливе визначити наступні рівні сформованості професійної компетентності майбутніх фармацевтів – *високий, достатній, середній, низький*:

- *високий рівень* характеризується наявністю в майбутнього фахівця сформованого усвідомлення мети та наслідків професійної діяльності у фармацевтичній галузі, яка спрямована на впровадження цінностей і якостей здоров'я людини в життя, її соціальним значенням; задоволеністю обраною професією, усвідомленням потреби підвищення професійного рівня, цілеспрямованістю дій та прагненням до творчості, особливо в умовах постійного розвитку фармацевтичного ринку; позитивним сприйняттям новацій як у навчальному процесі, так і в майбутній професійній діяльності; сформованістю ґрунтовних, системних знань, наповнених особистісно значущим значеннєвим змістом, що є довгостроковим в пам'яті з фундаментальних та професійних дисциплін; усвідомлюють роль і місце кожної з дисциплін у системі фармацевтичних знань (міждисциплінарна інтеграція) та комплексному застосуванні знань; вмінням комплексного

застосовування фундаментальних та професійних знань під час виконання професійних завдань: приготування лікарських засобів та контролю їх якості, визначення та аналіз лікарської рослинної сировини, оформлення облікових документів з прийому та відпуску лікарських засобів тощо. Студенти вміють осмислювати хімічні, фармацевтичні явища й процеси, виробляти власну аргументовану позицію, самостійно ставити й вирішувати проблеми, аналізувати та систематизувати наукові знання, виконувати професійні завдання нестандартними способами, прогнозувати та передбачати результати власних рішень та дій. Мають системні знання нормативних та законодавчих актів та вміють їх самостійно застосовувати. Володіють комп'ютером та програмним забезпеченням. Студенти мають розвинену професійну пам'ять, здатні до самостійності у прийнятті рішень, самоаналізу та самооцінки сформованих фахових якостей, відрізняються проявом ініціативи, активністю в навчально-пізнавальній діяльності; вміють застосовувати комунікативні здібності в спілкуванні з клієнтами, проявляють терпіння, володіння собою, емпатійність.

Фахівці, які відповідають *достатньому* рівню сформованості професійної компетентності, добре розуміють значущість професії фармацевта, необхідність удосконалення професійних знань та виявляють значний інтерес до професійних аспектів діяльності. Вони мають необхідні професійні знання можуть самостійно їх відтворити, сформулювати основні закони, принципи, пов'язати їх з реальними явищами, навести приклади їх застосування в практичній фармацевтичній діяльності, але не завжди можуть самостійно довести їх. Вони можуть самостійно розв'язувати типові професійні завдання (або за визначеним алгоритмом), володіють базовими навичками з виконання необхідних фахових операцій з приготування лікарських засобів, контролю їх якості, аналізу лікарської рослинної сировини, проведення облікових бухгалтерських операцій, для виконання яких самостійно готують робоче місце, виконують роботу в повному обсязі й роблять правильні висновки, розрахунки. Вони прагнуть до застосування теоретичних знань у проблемних ситуаціях, до активної професійної діяльності, але не в якості лідера. Володіють комп'ютером. Мають необхідні знання законодавчих та нормативних актів. Здатні до формування професійної пам'яті. Студенти усвідомлюють важливість формування професійної компетентності, прагнуть до її вдосконалення, здатні до самоаналізу та самооцінки, вміють правильно оцінити рівень власної компетентності. Здатні розуміти власний емоційний стан та управляти ним, застосовують комунікативні здібності, емпатійність.

Фахівці з *середнім* рівнем мають недостатньо сформовані мотиви навчально-пізнавальної діяльності як передумови формування професійної компетентності фармацевта, нестійкі, носять прагматичний характер і змінюються під дією зовнішніх і внутрішніх факторів. Акцентують увагу на особистіснозначущих якостях: потребі у підвищенні професійного рівня, прагненні до творчості, але ці дії мають циклічний характер. Студенти відтворюють основні знання з фундаментальних та фармацевтичних

дисциплін, але досить поверхово, володіють знаннями на рівні розпізнавання, коли необхідна відповідь розпізнається при виборі декількох альтернативних. Мають труднощі в застосуванні фармацевтичних знань, умінь та навичок, допускають помилки, які повною мірою самостійно виправити не можуть. Разом з тим вони здатні виконувати типові професійні завдання за алгоритмом та заданою послідовністю, приймати рішення на основі аналізу поточної фахової інформації за допомогою викладача, виконувати практичну роботу за зразком (інструкцією). Володіють навичками роботи з комп'ютером, можуть застосовувати їх тільки з допомогою викладача. Здебільшого усвідомлюють важливість формування професійних компетенцій та оцінюють свої професійні можливості. В окремих випадках проявляють активність. Проявляють комунікативні здібності, можуть контролювати свій емоційний стан.

Фахівці з *низьким* рівнем не завжди усвідомлюють соціальне значення своєї професійної діяльності, не прагнуть підвищувати свій фаховий рівень, інтерес до новацій у фармацевтичній діяльності вузький, позитивна мотивація діяльності не сформована. Студенти володіють знаннями на рівні уявлень, поверхнево орієнтуються у системі фармацевтичних знань, самостійно можуть формулювати лише деякі основні положення. Фармацевтичні знання на цьому рівні включають сформоване уявлення про досліджуване явище, що не дає можливості мати компетентні судження про процеси. Фармацевтичні вміння й навички не сформовані, творчість відсутня, активність у навчальній діяльності низька. Студенти володіють навичками роботи з комп'ютером, але не вміють їх застосовувати в професійній діяльності. Не можуть самостійно розв'язувати фахових завдання, а тільки з допомогою викладача.

У свою чергу, зазначені критерії та рівні сформованості професійної компетентності майбутніх фармацевтів відображені в розроблених нами згідно з наказами МОН України № 1145 від 18.12.2007 р. та МОЗ України № 457 від 06.08.2007 р. нових галузевих стандартах підготовки молодших спеціалістів та бакалаврів фармації та передбачають формування основних груп компетенцій, якими має володіти випускник фармацевтичного коледжу або фармацевтичного відділення: соціально-особистісними, загальнонауковими, інструментальними, професійними.

Соціально-особистісні визначаються такими здатностями як: розуміння та сприйняття етичних норм поведінки відносно інших людей; розуміння необхідності та дотримання норм здорового способу життя; здатність учитися; здатність до критики й самокритики; креативність, здатність до системного мислення; адаптивність і комунікабельність; толерантність, емпатійність; екологічна грамотність; базові уявлення про основи філософії, що сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності; розуміння суті й соціальної значимості своєї професії, бути готовим до постійного професійного зростання, набуття нових знань. Всього 10 компетенцій.

Загальнонаукові компетенції включають: базові знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін; базові знання фундаментальних розділів математики в обсязі, необхідному для володіння математичним апаратом відповідної галузі знань; базові знання в галузі інформатики й сучасних інформаційних технологій; навички використання програмних засобів і роботи в комп'ютерних мережах, уміння створювати бази даних і використовувати інтернет-ресурси; здатність використовувати знання й уміння з природничо-наукових дисциплін для освоєння фундаментальних розділів фармацевтичної науки і практики. Всього 5 компетенцій.

Інструментальні компетенції передбачають: здатність до письмової й усної комунікації державною мовою; навички роботи з комп'ютером; навички управління інформацією; дослідницькі навички; знання та розуміння необхідності дотримання норм безпеки життєдіяльності та охорони праці. Всього 5 компетенцій.

Професійні компетенції поділяють на *загально-професійні та спеціалізовано-професійні*. До загальнопрофесійних належать:

- розуміння суті й соціальної значимості своєї професії, готовність до постійного професійного зростання, отримання нових знань;
- володіння інформаційною й комунікативною культурою, професійною лексикою;
- здатність науково організовувати свою працю, застосовувати комп'ютерну техніку в професійній діяльності;
- здатність до самостійного рішення професійних задач, аналізу та планування своєї професійної діяльності;
- знання нормативних та законодавчих актів, що регламентують фармацевтичну діяльність, особливості підприємницької діяльності у фармацевтичній галузі, структури управління фармацевтичною галуззю;
- базові знання з основ економіки, обліку та звітності, системи оподаткування;
- базові знання про особливості менеджменту у фармацевтичній діяльності;
- розуміння значення маркетингу та його особливості у фармацевтичній галузі;
- знання класифікації лікарських засобів за фармакологічними групами, знання аналогів та синонімів, показань та протипоказань, побічної дії, правил прийому ліків;
- базові знання про джерела добування, фізичні, фізико-хімічні властивості лікарських засобів, володіння методами ідентифікації, випробування на чистоту та кількісне визначення лікарських засобів; знання з фармацевтичної технології лікарських засобів; сучасні
- знання про ідентифікацію, стандартизацію, комплексний товарознавчий аналіз, хімічний склад та використання лікарської рослинної сировини.

До спеціалізовано-професійних належать:

- здатність використовувати знання нормативних та законодавчих актів у практичній діяльності;
- здатність проводити інформативну роботу серед населення щодо профілактики захворювань з метою покращення здоров'я населення;
- здатність застосування на практиці принципів етики та деонтології, розуміння соціальних наслідків своєї професійної діяльності;
- здатність до ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування, спілкування в колективі;
- здатність використовувати професійно-профільовані знання й практичні навички з неорганічної, органічної, аналітичної, фармацевтичної хімії для дослідження фармацевтичних об'єктів; застосування на практиці основних принципів фармацевтичної опіки;
- здатність застосовувати математичний апарат для практичного використання методів обробки хімічних, фізичних, технологічних, організаційних даних і моделювання фармацевтичних процесів;
- застосування на практиці основних принципів фармацевтичної опіки;
- здатність організовувати роботу відповідно до вимог безпеки життєдіяльності та охорони праці;
- здатність проводити санітарно-просвітницьку роботу про шкідливість самолікування, наслідки вживання алкоголю, наркотичних засобів, паління. Всього 20 компетенцій.

Зазначені компетенції підтримуються певними здатностями, до яких зараховуються у всіх життєвих областях такі необхідні аспекти як критичне мислення, креативність, «європейський вимір» і активна життєва позиція. Спільно ці здатності сприяють розвитку особистості.